

SOS1100 Eksamen Våren 2022

DEL 1

Redegjør kort for TRE av disse begrepene:

- A) Habitus
- B) Utbytting/exploitation
- C) Otherness (andregjøring)
- D) Mønstervariablene (pattern variables)

DEL 2

Besvar EN av disse to

ENTEN

- a) Redegjør for minst tre ulike sosiologisk-teoretiske forståelser av makt og maktforhold og diskuter deres ulike styrker og svakheter.

ELLER

- b) Sosiologisk teori har ofte blitt kritisert for å mangle kjønnsperspektiv. Redegjør for denne kritikken og drøft minst to ulike måter kjønn kan forstås sosiologisk, hvor du kommer inn på styrker og svakheter ved disse.

SENSORVEILEDNING

Kortvarsoppgavene har alle god pensumdekning og trekkes fram som sentrale i lærebok. Alle begrepene presenteres i læreboka og har vært behørig dekket på forelesning. Gitt eksamensformen burde alle greie å gi tilfredsstillende svar på disse.

Med habitusbegrepet må det være et minimum at en får fram at det er snakk om tillærte, eller sosialiserte, måter å oppfatte, tenke, handle og være på. Læreboka gjør det tydelig at habitus varierer med klasse og kjønn. I pensumtekstene gjør Bourdieu mye ut av hvordan dette skaper et slags innvendig forhold mellom «menneske og samfunn» -- et sammenfall mellom mentale og sosiale strukturer. På forelesning snakket vi om dette som samfunnets dobbelte eksistens.

Utbyttingsbegrepet er også grundig forklart. Vi må tillate litt oversettelsessur, dersom noen skriver utbytting. Vi har forklart at utbytting kommer i stand gjennom at arbeidet har den unike kvaliteten at det kan skape ny verdi, knyttet til transformasjon av naturen. På forelesning har vi snakket om den

spesielle formen for P-V-P'-relasjon dette innebærer, og at det er *dette* som er kapital, i Marx' forstand.

Begrepet om otherness (referert til som andregjøring på forelesning) knyttes til Edward Said, hvis *Orientalismen* studentene leser utdrag fra. Definisjonen som gis er at det viser til sosial konstruksjon av rasemessige, etniske og/eller geografiske forskjeller, som underordnet en dominerende historisk og politisk makt. Begrepet viser altså i utgangspunktet til vestlige forestillinger om orienten som et fremmed og eksotisk sted, som de forholder seg til på mytisk vis. Disse ideene/bildene/forestillingene fremhever og forsterker orientens forskjell fra Vesten. Denne forskjellen både stammer fra og legitimerer Vestens kolonisering og herredømme over Østen. Vesten representerer orienten ikke bare som forskjellig fra, men som underlegen vesten. Et viktig poeng her er at begrepet *Otherness* også brukes bredere. Det som defineres som Annet kan undertrykkes av de som er ikke-Andre, som med Vesten overfor Østen, hvite overfor arabere, hvite overfor svarte, og viktigere også grupper i samme «rase» i forhold til hverandre. Læreboka trekker eksplisitt fram hvordan muslimer andregjøres. Boka tar også opp hvordan Fanon presenterer det som der kalles en «andregjøringens fenomenologi».

Mønstervariablene forklares av læreboka. Det dreier seg altså om Parsons skjema med fem ulike verdiorienteringer som bestemmer sosial handling.

- Universalisme/partikularisme
- Speisifikk/diffus,
- Affektnøytral/affektiv
- Ytelse/tilskrivelse
- Selvorientert/kollektivorientert

MAKT

Denne oppgaven er det mange måter å løse på. Det som kanskje framstår som det mest rett-fram ville være å ta opp Weber, Foucault og Bourdieu, som vel er de tre forelesningene hvor makt og maktforhold har vært sterkest tematisert. På forelesningene har også disse tre eksplisitt blitt forbundet nettopp ut fra maktforståelsen.

Med Weber har vi vektlagt hvordan makt og maktforhold er nesten «overalt». Vi har tatt opp Webers velkjente maktbegrep, men vært spesielt interessert i de mer strukturerte og varige formene for makt: herredømme gjennom interessekonstellasjon og herredømmets «legitime» former.

Om Foucault vektlegger læreboka ideen om biomakt og panoptikon. På forelesning vektla jeg hvordan Foucault skiller seg fra mye tidligere tenkning om makt ved å ha et desentrert maktbegrep. Jeg understreket likevel at Foucault ikke mener å fullt ut *erstatte* de gamle, men supplere: han sonderer senere mellom makt som dominansforhold og makt som «strategisk spill».

Bourdieu ble presentert som at hans sosiologi omhandler maktforhold med spesielt fokus på rollen miserkjennelse spiller i å opprettholde dem. En kunne kanskje si at Bourdieus maktbegrep ligger i hans kapitalbegrep generelt, mens symbolsk kapital er en slags egen form for makt som kommer i stand gjennom miserkjennelse.

På forelesning har et poeng vært at der Weber definerer legitimitet ut fra en form for tilslutning til makten, har Foucault og Bourdieu (på litt ulikt vis) en idé om at maktforholdene påvirker selve konstitusjonen av subjektene. På den måten kan en si at folk (aktivt) ønsker og vil det som maktforholdene uansett påfører dem.

Det er vanskelig å utbrodere alle de ulike måtene oppgaven ellers kan løses på. Makt er naturligvis sentralt for Marx også og i forlengelsen av det i konfliktteoriene til Dahrendorf og Mills. Makt er også sentralt spørsmål i postkolonial tenkning og i feminismen. Det ble for eksempel trukket fram på forelesning hvordan flere sentrale feministiske og postkoloniale teoretikere er direkte marxistisk inspirert.

KJØNN

Dette er en tematikk som dukker opp mange steder i pensum, så også dette er en oppgave som kan løses på mange måter.

Læreboka trekker ofte fram kritikken av manglende kjønnsperspektiv hos flere sosiologiske teoretikere. Ett sentralt eksempel er en kritisk omtale av Parsons om familien, men også bl.a. Foucault kritiseres for å neglisjere kjønn. Vi leser også Nancy Frasers kritikk av hvordan Habermas ikke bare neglisjerer kjønn, men teoretisk reproducerer dikotomier som selv understøtter kjønnsmaktsforholdene. Fraser stiller dermed spørsmål ved om denne teorien kan kalles kritisk, mht. en Marx-inspirert definisjon av kritisk teori.

Angående perspektiv: Det som kanskje er aller mest nærliggende å trekke inn ulike feministiske teorier. Dette har et eget kapittel i læreboka og studentene leser også Dorothy Smith originalt ved siden av. I tillegg presenteres interseksjonell tenkning og Patricia Hill Collins i boka. Dette er kanskje særlig nærliggende å trekke frem. I læreboka er det også viet endel plass på Arlie Hochschild og hennes teorier om emosjonelt arbeid. Så det kan også være relevant her. Samt noe om maskulinitetsteori.

Læreboka fokuserer noe på hvordan Bourdieu også understøtter betydningen av kjønn (til forskjell fra hvordan mange andre på pensum kritiseres for dette). Der siteres det en del fra Distinction om kjønnforskjeller i kulturell praksis, som med de berømte passasjene om hvordan fisk passer dårlig for en mannlig arbeiderhabitus. Skarpe studenter ser kanskje her en parallell til interseksjonell tenkning.

Vi leser også en tekst om kjønnsspørsmålet hos Bourdieu. Beate Kraus tilbyr en meget sympatisk lesning og vektlegger hvordan kjønnsmakt med fordel kan forstås i Bourdieus perspektiv. På forelesning ble også Maskulin dominans trukket fram som eksempel på hvordan Bourdieu vektlegger miserkjennelsens bidrag til å opprettholde maktforholdene.